

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра педагогічної та вікової психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилюк С. В. _____

_____ 2015 р.

МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ПАТОГЕНЕЗИ ОСОБИСТОСТІ

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

підготовки магістра
спеціальності 8.03010201 «Психологія»

Робоча програма навчальної дисципліни «Методи вивчення патогенези особистості» для студентів спеціальності 8.03010201 «Психологія».

” ____ ” _____, 20__ р. - ____с.

Розробник: Коць Михайло Онисимович, доцент кафедри педагогічної та вікової психології, кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: Мудрик Алла Богданівна, доцент кафедри загальної та соціальної психології, кандидат психологічних наук, доцент

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології

протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

Завідувач кафедри: _____ (Гошовський Я. О.)

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології

протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

Голова науково-методичної комісії факультету (інституту) _____ (Іванашко О. Є.)

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

© Коць М. О., 2015

Вступ

Робоча програма навчальної дисципліни «Методи вивчення патогенези особистості» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 8.03010201 «Психологія»

Предметом навчальної дисципліни є ознайомити студентів з основними відхиленнями у розвитку психічної діяльності особистості, розвивати вміння робити психологічний аналіз складних ситуацій взаємодії з особами, які мають відхилення у психічному розвитку та поведінці.

Міждисциплінарні зв'язки: вікова психологія, психологія особистості, клінічна психологія, патопсихологія.

Програма навчальної дисципліни містить два змістових модулі: «Загальна характеристика розладів психіки та особистості» Вікова динаміка патогенези особистості»

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів 4	0301 «Соціально-політичні науки»	за вибором
Модулів 4	8.03010201 «Психологія»	Рік підготовки 1
Змістових модулів 2		Семестр 1
ІНДЗ: є		Лекції 30 год.
Загальна кількість годин 120		Практичні (семінари) 24 год.
		Самостійна робота 58 год.
		Форма контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета дисципліни «Методи вивчення патогенези особистості» полягає у висвітленні основних психологічних підходів до розуміння особливостей виникнення, перебігу відхилень у психічному розвитку людини та основних методів психологічної діагностики та допомоги у випадках відхилень у психічному розвитку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Методи вивчення патогенези особистості» є теоретична і практична підготовка магістрів спеціальності «Психологія» з наступних питань:

- теоретичне вивчення проблеми патогенези особистості;
- озброєння майбутніх магістрів знаннями методики діагностики психологічних особливостей патогенези особистості;
- оволодіння практичними навичками проведення діагностичної та корекційної роботи.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- основні закономірності патогенези особистості;
- види порушень психіки;
- історичні передумови та перспективи вивчення патогенези особистості;
- вікові особливості порушень психіки;
- основні методи діагностики відхилень у психічному та особистісному розвитку.

вміти :

- використовувати знання для діагностики та корекції патогенези особистості;
- використовувати адекватні методи для проведення психологічних досліджень з проблем патогенези особистості.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

Тематичний план змістового модуля

«Загальна характеристика розладів психіки та особистості»

Тема 1. «Методи вивчення патогенези особистості» як прикладна галузь психологічної науки

Загальне поняття про патогенезу особистості, її завдання та значення. Поняття про психічну патологію. Зв'язок дисципліни з іншими галузями наукового знання та практики. Принципи патопсихологічних досліджень. Види спеціальностей, яким потрібні знання патогенези особистості.

Тема 2. Історія розвитку поглядів на психічну патологію, її діагностику та лікування.

Світова історія розвитку поглядів на патологію та її лікування. Історія розвитку поглядів на патологію та її лікування в Україні та Росії. Становлення вітчизняної патопсихології. Важкі психічні порушення та їх лікування. Загальне уявлення про найбільш поширені психічні захворювання.

Тема 3. Патопсихологічна характеристика психічних процесів

Розлади відчуття. Розлади сприймання. Розлади уваги. Порушення пам'яті. Розлади мислення. Розлади інтелекту. Порушення мовлення. Порушення емоційної сфери. Порушення волі.

Тема 4. Розлади свідомості

Поняття свідомості. Критерії затьмареної свідомості. Приглушений стан свідомості. Деліріозне затьмарення свідомості. Сновидний стан свідомості. Сутінковий стан свідомості. Псевдодеменція. Деперсоналізація.

Тема 5. Розлади особистості

Порушення опосередкованості та ієрархії мотивів. Порушення смислоутворення. Порушення підконтрольності поведінки.

Тема 6. Патопсихологічний розвиток як фактор девіантної поведінки особистості

Поняття про девіантну поведінку. Типи девіантної поведінки. Причини формування девіантної поведінки. Форми вияву девіантної поведінки.

Тематичний план змістового модуля «Вікова динаміка патогенези особистості»

Тема 7. Порушення психічного розвитку немовлят, дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку

Психічні особливості та порушення у період новонародженості, немовляти і раннього дитинства. Психічні особливості та психічні порушення у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Тема 8. Порушення психічного розвитку в підлітковому віці, ранній юності.

Психічні розлади в осіб зрілого та похилого віку

Психічні розлади у підлітків. Психологія ранньої юності. Психологічні особливості і психічні розлади осіб зрілого, похилого та старечого віку.

ТЕМА 9. Принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей та роль даних про порушення в розвитку дитини

Проблемний підхід до дослідження психіки дитини. Психодіагностичний підхід до дослідження психіки. Особливості патопсихологічного обстеження підлітків. Принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей. Роль даних про порушення розвитку дитини в оптимізації навчально-виховного процесу

Тема 10. Методи дослідження порушень психічних процесів, станів та особистісного розвитку дітей

Особливості дослідження психічних процесів і станів у дітей. Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного віку. Дослідження психічних процесів дітей шкільного віку. Загальна характеристика методів дослідження відхилень в особистісному розвитку дітей.

Тема 11. Сучасні методи психологічної діагностики, корекції та консультування

Мета та принципи консультативно-коригуючої роботи. Індивідуальна та групова психологічна корекція. Види психокоригувальної допомоги при порушеннях розвитку. Психотренінг.

Тема 12. Зміна соціальної ситуації розвитку дитини як один із методів психологічної корекції

Поняття та значення зміни соціальної ситуації розвитку дитини. Система різнобічного оцінювання як засіб психолого-педагогічної корекції особистісного розвитку підлітка. Оптимізація соціальної ситуації розвитку дитини шляхом диференціювання навчання. Рання професійна орієнтація як пошук сфери самоствердження підлітка.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		Лек.	Практ.	Сам. роб.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль «Загальна характеристика розладів психіки та особистості»				
Тема 1. Методи вивчення патогенези особистості» як прикладна галузь психологічної науки	9	2	2	5
Тема 2. Історія розвитку поглядів на психічну патологію, її діагностику та лікування.	9	2	2	5
Тема 3. Патопсихологічна характеристика психічних процесів	11	4	2	5
Тема 4. Розлади свідомості	9	2	2	5
Тема 5. Розлади особистості	9	2	2	5
Тема 6. Патопсихологічний розвиток як фактор девіантної поведінки особистості	11	4	2	5
Змістовий модуль «Вікова динаміка патогенези особистості»				
Тема 7. Порушення психічного розвитку немовлят, дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку	9	2	2	5
Тема 8. Порушення психічного розвитку в підлітковому віці, ранній	11	4	2	5

юності. Психічні розлади в осіб зрілого та похилого віку				
Тема 9. Принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей та роль даних про порушення в розвитку дитини	9	2	2	5
Тема 10. Методи дослідження порушень психічних процесів, станів та особистісного розвитку дітей	9	2	2	5
Тема 11. Сучасні методи психологічної діагностики, корекції та консультування	8	2	2	4
Тема 12. Зміна соціальної ситуації розвитку дитини як один із методів психологічної корекції	8	2	2	4
Усього годин	112	30	24	58

5. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	К-сть годин
1	Вивчення патогенези особистості: минуле та сучасність 1. Визначення патогенези особистості, її завдання та зв'язок з іншими дисциплінами. 2. Принципи вивчення патогенези особистості. 3. Методи вивчення патогенези особистості (загальний огляд методик).	2
2	Історія розвитку поглядів на психічну патологію та її лікування 1. Погляд з минулого на патологію та її лікування. 2. Внесок вітчизняних вчених, психологічних шкіл у розвиток патопсихології.	2
3	Розлади психічних процесів 1. Патологічні зміни відчуттів та сприймань. 2. Патологічні прояви уваги. 3. Розлади пам'яті. 4. Групи порушень мислення, їх основні прояви та порушення інтелекту. 5. Порушення мовлення. 6. Поняття психічної травми. 7. Порушення емоційно-вольової сфери.	2
4.	Порушення свідомості 1. Поняття свідомості. 2. Критерії затьмареної свідомості. 3. Приглушений стан свідомості. Деліріозне затьмарення свідомості. 4. сновидний стан свідомості. 5. Сутінковий стан свідомості. 6. Псевдодеменція.	2
5	Розлади особистості 1. Взаємозв'язок відхилень у функціонуванні психічних процесів та особистісному розвитку дитини: 2. Неврози і психопатії:	2
6	Патопсихологічний розвиток як фактор	2

	<p style="text-align: center;">девіантної поведінки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та види девіантної поведінки. 2. Девіантна поведінка при різних типах характеру і видах виховання (поняття акцентуацій характеру, види акцентуацій характеру, типи виховання). 3. Патопсихологія залежної поведінки. 4. Хімічно залежна поведінка. 5. Психотерапія хімічно залежної поведінки (психотерапія алкоголізму, психотерапія залежних від наркотичних речовин). 6. Форми соціальної дезадаптації неповнолітніх. 7. Психологічна корекція та психотерапія девіантної поведінки у дітей та підлітків. 	
7	<p style="text-align: center;">Порушення психічного розвитку немовлят, дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика психічних порушень новонароджених, немовлят, дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку. 2. Психічні відхилення у дітей з органічним ураженням центральної нервової системи. 	2
8	<p style="text-align: center;">Порушення психічного розвитку у підлітковому віці, ранній юності. Психічні розлади зрілого та похилого віку</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психічні розлади у підлітків 2. Психологія ранньої юності 3. Психологічні особливості і психічні розлади осіб зрілого, похилого та старечого віку 	2
9	<p style="text-align: center;">Принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей та роль даних про порушення у розвитку дитини</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей. 2. Схема патопсихологічного обстеження дитини молодшого і середнього шкільного віку. 3. Роль даних про порушення у розвитку дитини в оптимізації навчально-виховного процесу. 4. Зміна соціальної ситуації розвитку. 5. Загальна характеристика корекції виявлених порушень психічної діяльності дитини, психотренінгових та психотерапевтичних методів. 	2
10	<p style="text-align: center;">Методи дослідження порушень психічних процесів, станів та особистісного розвитку дітей</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика методів інтегральної оцінки особистості дитини у контексті її соціальної ситуації розвитку. 2. Характеристика методів дослідження структурних компонентів особистості. 	2
11	<p style="text-align: center;">Сучасні методи психологічної корекції та консультування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мета і принципи консультативно-корекційної роботи. 2. Індивідуальна і групова психологічна корекція. 3. Корекція страхів. 4. Види корекційної допомоги дітям при порушеннях психічного розвитку. 5. Психотренінг. 	2
12	<p style="text-align: center;">Зміна соціальної ситуації розвитку дитини як один з методів психологічної корекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Багатоаспектність проблеми зміни соціальної ситуації розвитку як спосіб психолого-педагогічної корекції особистісного розвитку підлітка. 2. Оптимізація соціальної ситуації розвитку дитини шляхом 	2

	диференціації навчання. 3. Рання професійна орієнтація як пошук сфери самоствердження підлітка. 4. Трудова і судова експертиза неповнолітніх.	
	Разом	24

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	К-сть годин
1	<p style="text-align: center;">Вивчення патогенези особистості: минуле та сучасність</p> 1. Назвіть ознаки психічної патології. 2. Назвіть основні принципи патопсихологічних досліджень. 3. Поясніть, чому патопсихологічне дослідження повинно давати можливість виявляти не лише структуру змінених, а й збережених форм психічної діяльності хворого? 4. Чому в патопсихологічному дослідженні використовують багато методик?	5
2	<p style="text-align: center;">Історія розвитку поглядів на психічну патологію та її лікування</p> 1. Доведіть, що в античні часи погляди на психічну патологію мала науковий характер, 2. Опишіть ставлення до психічно хворих в епоху Середньовіччя. Чим воно зумовлювалось? 3. Що стало причиною створення притулків для душевнохворих в епоху Відродження? 4. Чи можна стверджувати, що створення притулків для психічно-хворих в епоху Ренесансу сприяло їх видужанню?	5
3	<p style="text-align: center;">Розлади психічних процесів</p> 1. Назвіть розлади відчуттів та поясніть прояв кожного з них. 2. Назвіть основні розлади сприймання. 3. Чим відрізняються ілюзії від галюцинацій? 4. Опишіть види ілюзій. 5. Опишіть суть ейдетизму, сенестопатій, агнозій, соматоagnoзій. 6. Назвіть і опишіть види дереалізаційних розладів сприймання.	5
4.	<p style="text-align: center;">Порушення свідомості</p> 1. На основі яких характеристик оцінюється свідомість людини? 2. Порушення яких ознак самосвідомості веде до психічної патології? 3. Що є критеріями порушеної свідомості за К. Ясперсом? 4. Охарактеризуйте приглушений стан свідомості.	5
5	<p style="text-align: center;">Розлади особистості</p> 1. Назвіть види порушень особистості. 2. У чому проявляється порушення опосередкованості та ієрархії мотивів? 3. Що таке провідний мотив? Яка його роль? 4. Поясніть, як може формуватися патологічна змінена потреба.	5
6	<p style="text-align: center;">Патопсихологічний розвиток як фактор девіантної поведінки</p> 1. Дайте визначення девіантної поведінки. 2. На основі чого оцінюють девіантну поведінку? 3. Опишіть способи взаємодії індивіда з реальністю.	5
7	<p style="text-align: center;">Порушення психічного розвитку немовлят, дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку</p>	5

	<ol style="list-style-type: none"> Охарактеризуйте психологічні особливості дошкільнят та молодших школярів у нормі. Поясніть суть диграфи, її причини. Дайте рекомендації батькам дитини, в якій з'явилися труднощі в оволодінні письмом. Поясніть суть дислексії, її причини. Дайте рекомендації батькам дитини, в якій з'явилися труднощі у виробленні навички читання. Поясніть суть дискалькулії, її причини. Дайте рекомендації батькам щодо запобігання дискалькулії дітей. 	
8	<p>Порушення психічного розвитку у підлітковому віці, ранній юності. Психічні розлади зрілого та похилого віку</p> <ol style="list-style-type: none"> Назвіть типові поведінкові реакції підлітків, які містять у собі небезпеку переростання в патологічні. Охарактеризуйте психологічні особливості ранньої юності. Дайте коротку характеристику психологічних особливостей людей похилого віку. Назвіть типові психологічні феномени осіб похилого віку. 	5
9	<p>Принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей та роль даних про порушення у розвитку дитини</p> <ol style="list-style-type: none"> Розкрийте завдання, які реалізовує психолог за психодіагностичного підходу до дослідження психіки дитини? У яких випадках реалізують проблемний підхід до дослідження психіки дитини? У яких випадках реалізують діагностичний підхід до дослідження психіки дитини? Визначте, що передбачає психологічне дослідження порушень психічної діяльності дитини молодшого та середнього шкільного віку? 	5
10	<p>Методи дослідження порушень психічних процесів, станів та особистісного розвитку дітей</p> <ol style="list-style-type: none"> Чому у патопсихологічному дослідженні дітей важливо досліджувати пізнавальні процеси? Яким чином досліджуються пізнавальні процеси дітей? Яким чином досліджуються емоційно-вольові процеси дітей? Складіть перелік рекомендацій щодо проведення бесіди з дітьми з метою з'ясування порушень у психічному розвитку. 	5
11	<p>Сучасні методи психологічної корекції та консультування</p> <ol style="list-style-type: none"> Назвіть показання для проведення індивідуальної психокорекції. У яких випадках проводять групове психокоригування? Назвіть протипоказання для групового психокоригування. 	42
12	<p>Зміна соціальної ситуації розвитку дитини як один з методів психологічної корекції</p> <ol style="list-style-type: none"> Яким чином здійснюється зміна соціальної ситуації розвитку дитини у неблагополучній сім'ї? Яким чином здійснюється зміна соціальної ситуації розвитку дитини у випадку неправильного виховання при зовні благополучній сім'ї? Поясніть суть системи різнобічного оцінювання як засобу психолого-педагогічної корекції особистісного розвитку підлітка та його значення. Як саме реалізовується оптимізація соціальної ситуації розвитку дитини шляхом диференціювання навчання? 	4
	Разом	58

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання складають окремий модуль. Вони мають питому частку в підсумковій оцінці із залікового кредиту й відображають індивідуальну роботу магістранта. Індивідуальні завдання виконуються студентом на основі знань, одержаних під час практичних занять та самостійної роботи, охоплюють зміст навчального курсу в цілому. Сутність індивідуального завдання полягає в аналізі певної наукової проблеми патогенези особистості у вигляді реферату 7-10 друкованих сторінок.

Орієнтовна схема реферативного повідомлення:

1. Загальна характеристика досліджуваної проблеми.
2. Аналіз історії проблеми та ступінь її розробленості.
3. Основні питання, яким приділяють увагу дослідники.
4. Висновки та оцінка магістрантом досліджуваної проблеми за власними критеріями.
5. Список використаних джерел.

Теми рефератів

1. Принципи патопсихологічних досліджень.
2. Історія розвитку поглядів на патологію та її лікування.
3. Характеристика розладів відчуттів.
4. Характеристика розладів сприймання.
5. Характеристика розладів уваги.
6. Характеристика розладів мислення.
7. Характеристика розладів інтелекту.
8. Характеристика розладів мовлення.
9. Характеристика розладів емоційної сфери.
10. Характеристика розладів волі.
11. Характеристика розладів пам'яті.
12. Загальна характеристика свідомості, ознак порушень свідомості та самосвідомості.
13. Порівняльна характеристика основних розладів свідомості.
14. Характеристика основних розладів самосвідомості.
15. Суть розладу особистості: порушення смислоутворення та підконтрольності поведінки.
16. Сутність девіантної поведінки та її основні види.
17. Сутність делінквентної поведінки.
18. Сутність адиктивної поведінки.
19. Сутність патохарактерологічного типу девіантної поведінки.
20. Сутність психопатологічного типу девіантної поведінки.
21. Суть девіацій, обумовлених гіперздібностями людини.
22. Основні форми вияву девіантної поведінки.
23. Сутність форм вияву девіантної поведінки: агресія, аутоагресія (суїцидальна поведінка).
24. Суть форм вияву девіантної поведінки: зловживання речовинами, які викликають стани зміненої психічної діяльності (алкоголізація, наркотизація, тютюнопаління).
25. Сутність форм вияву девіантної поведінки: порушення харчової поведінки (переїдання, голодування).
26. Сутність форм вияву девіантної поведінки: аномалії сексуальної поведінки (девіації і перверзії).
27. Сутність форм вияву девіантної поведінки: надцінні психологічні захоплення («трудоголізм», гемблінг, колекціонування, «параноя здоров'я», фанатизм – релігійний, спортивний, музичний та ін.).
28. Сутність форм вияву девіантної поведінки: надцінні психопатологічні захоплення («філософієська інтоксикація», сутяжництво і кверулянство, різновиди маній — клептоманія, дромоманія тощо).
29. Психічні порушення періоду новонародженості, немовляти і раннього дитинства.
30. Психічні порушення дошкільного і молодшого шкільного віку.
31. Психічні порушення підліткового віку.

32. Психічні порушення осіб зрілого та похилого віку.
 33. Сутність та специфіка застосування індивідуальної та групової психологічної корекції.

8. Методи навчання

- 1) словесні, наочні, практичні;
- 2) пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький;
- 3) методи оволодіння новими знаннями, формування вмінь і навичок, перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок;
- 4) методи усного викладу знань, закріплення навчального матеріалу, самостійної роботи з осмислення й засвоєння нового матеріалу роботи із застосування знань на практиці та вироблення вмінь і навичок, перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок;
- 5) методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання й мотивація учіння, контролю, самоконтролю, взаємоконтролю і корекції, самокорекції, взаємокорекції в навчанні.

9. Методи та засоби діагностики успішності навчання

- 1) тестування;
- 2) розв'язування задач;
- 3) опитування;
- 4) самостійна робота.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Курс “Методи вивчення патогенези особистості” охоплює такі види роботи: теоретичне вивчення програмного матеріалу. Практичні заняття, виконання завдань для самостійної роботи, індивідуальних дослідних завдань, написання модульних контрольних робіт та підсумкового заліку.

Усі види навчальної діяльності студента оцінюються в балах. Комплексна оцінка знань проводиться провідним викладачем за 100-бальною шкалою за кожний заліковий кредит. Навчальний курс “Методи вивчення патогенези особистості” складається з чотирьох кредитів, який закінчується заліком.

Сумарна кількість балів, яку студент отримує при складанні модулів за 100-бальною шкалою визначає його підсумкову оцінку з обов'язковим повторним вивченням курсу.

Критерії оцінювання

Поточне тестування й модульний контроль здійснюється провідним викладачем на практичних заняттях протягом семестру в межах відповідного навчального модуля за графіком, затвердженим кафедрою педагогічної та вікової психології.

Графік проведення поточного та модульного контролю

№ з/п	Змістовий модуль	Термін поточного контролю	Термін модульного контролю
1	Змістовий модуль 1. «Загальна характеристика розладів психіки та особистості»	3-10 навчальний тиждень	наприкінці 10 навчального тижня
2	Змістовий модуль 2. «Вікова динаміка патогенези особистості»	11-16 навчальний тиждень	наприкінці 16 навчального тижня

Шкала оцінювання академічних успіхів студента за семестр

Максимальна сума балів, яку студент може набрати за всі види робіт протягом семестру, становить 40.

Поточний контроль (мах = 40 балів)												Модульний контроль (мах = 60 балів)		Заг. к-ть балів	
Модуль 1											Модуль 2	Модуль 3			
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	16	30	30	100
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2				

Максимальна кількість балів за:

- 1 практичну роботу: 2 бали – відмінно; 1.5 бали – добре; 1 бал – задовільно; 0,5 бала – незадовільно;
- за захист реферату: 16-13 бали – відмінно; 10-12 балів – добре; 4-9 бали – задовільно; 1- 3 бали – незадовільно;
- за 1 модульну контрольну роботу: 30-25 балів – відмінно; 24-15 бали – добре; 14-5 балів – задовільно; 4-0 балів – незадовільно.

Критерії оцінювання роботи студентів

При оцінці роботи студентів на практиці враховується:

- самостійність і творчість у вирішенні навчальних завдань;
- рівень наукової компетентності на заняттях;
- вміння використовувати сучасну науково-методичну літературу при підготовці до занять;
- вміння організовувати дискусії;
- вчасне виконання поставлених завдань;
- якість виконання письмових матеріалів і тематичних завдань з самостійної та індивідуальної роботи;
- вміння представити результати під час навчальних занять.

Переведення підсумкових семестрових оцінок, виражених у балах за багатобальною шкалою, в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS здійснюється відповідно до наведеної нижче таблиці:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		

1 – 59	Fx	Незадовільно	не зараховано (з можливістю повторного складання)
--------	----	--------------	---

Студенту, який з навчальної дисципліни має семестровий рейтинговий бал 60 і вище, підсумкова оцінка, за його бажанням, виставляється автоматично – “задовільно” або оцінка за національною шкалою та за шкалою ECTS. Якщо семестровий рейтинговий бал студента становить 35 – 59 балів, він має можливість повторно скласти іспит. Студент, який після вивчення навчальної дисципліни за семестр набрав менше 34 балів, вивчає дисципліну повторно.

Система нарахування балів:

Максимальна кількість балів за **практичну роботу** (2 бали) ставиться за якість теоретичної підготовки, вміння вступати в дискусію і відстоювати власну думку.

Модульний контроль. Модульний контроль є складником поточного контролю і здійснюється у формі виконання студентом тестів модульного контролю. Модульні контрольні роботи містять 2 варіанти по 20 тестових питань (15 – I рівня та 5 – II рівня складності). Модульна контрольна оцінка визначається в балах: питання I рівня – 1 бал, II – 3 бали і за результатами виконання тестових завдань загальна кількість балів не може перевищувати 20 балів.

11. Методичне забезпечення

1. Професійне самовизначення дітей з особливими потребами: зміст та організація формування : навч.-метод. посіб. / за ред. М. О. Коця, Л. І. Волинець. – Луцьк : Вісник+К, 2012. – 512 с.

2. Коць М. О. Теоретико-методичні засади навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами / Н. С. Костючик, М. О. Коць. – Луцьк : ПП. Іванюк В. П., 2015. – 372 с.

12. Список джерел

Основні джерела

1. Балабанова Л. М. Судебная патопсихология (вопросы определения нормы и отклонений) / Л. М. Балабанова. – Д. : Сталкер, 1998. – 432 с.

2. Зейгарник Б. В. Патопсихология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – 2-е изд., стереотип / Б. В. Зейгарник. – М. : Академия, 2003. — 208 с.

3. Комер Р. Патология поведения. Нарушения и патологии психики. / Р. Комер. Б. В. – СПб: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2005. – 640 с.

4. Коць М. О. Теоретико-методичні засади навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами : навчально-методичний збірник / Н. С. Костючик, М. О. Коць. – Луцьк : ПП. Іванюк В. П., 2015. – 372 с.

5. Кузнецов В. М. Психиатрия : навч. посіб. / В. М. Кузнецов, В. М. Чернявський. – К. : Здоров'я, 1993. – 344 с.

6. Максимова Н. Ю. Курс лекций по детской патопсихологии : учеб. пособ. / Н. Ю. Максимова, Е. Л. Милютина. – Ростов-н/Д. : Феникс, 2000. – 576 с.

7. Максимова Я. Ю. Основы детской патопсихологии / Я. Ю. Максимова, К. Л. Милютина, В. М. Пискун. – К. : Перун, 1996. – 463 с.

8. Максимова Н. Ю. Психология адиктивной поведінки / Н. Ю. Максимова. – К. : Академвидав, 2001. – 238 с.

9. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения : учеб. пособ. для вузов / В. Д. Менделевич. – СПб : Речь, 2005. – 445 с.

10. Основи медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи : навч.-метод, посібник / За ред. В. Ю. Мартинюка, С. М. Зінченко. – К. : Інтермед, 2005. – 416 с.
11. Патопсихологическая диагностика / В. М. Блейхер, Й. В. Крук. – К. : Здоров'я, 1986. – 280 с.
12. Патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н. Л. Белопольская, [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Когито-Центр, 2000. – 289 с.
13. Шнейдер Л. Б. Девиантное поведение детей и подростков / Л. Б. Шнейдер. – М. : Академический Проект; Гаудеамус, 2007. – 336 с.

Додаткові джерела

14. Айхорн А. Трудный подросток / А. Айхорн. – М. : Владос, 2001. – 304 с.
15. Александровский Ю. А. Глазами психиатра / Ю. А. Александровский. – М. : Наука, 1985. – 296 с.
16. Байярд Д. Ваш беспокойный подросток / Д. Байярд, К. Байярд. – М. : Педагогика, 1991. – 208 с.
17. Захаров А. И. Как помочь нашим детям избавиться от страха / А. И. Захаров. – СПб : Гиппократ, 1995. – 128 с.
18. Клауд Г. Когда говорить ДА. Когда говорить НЕТ. Как управлять своей жизнью: пер. с англ. / Г. Клауд, Дж. Таундсен. – СПб : Мирт, 1999. – 384 с.
19. Кэмпбелл Р. Как справиться с гневом ребенка / Кэмпбелл Р. – СПб : Питер, 1997. – 436 с.
20. Коць М. О. Психологічні особливості уваги дітей молодшого шкільного віку з вадами зору / М. О. Коць, А. В. Божок // Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології : Матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (18 травня 2015 р.) = Abstrakt II International Scintific & Practical Internet Conference (May 18, 2015) / за заг. ред. Л. В. Засекіної, А. В. Кульчицької. – Луцьк : ПП. Іванюк, 2015. – С. 152–155.
21. Коць М. О. Психологічні особливості пам'яті дітей молодшого шкільного віку з вадами зору / М. О. Коць, І. О. Занюк // Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (18 травня 2015 р.) = Abstrakt II International Scintific & Practical Internet Conference (May 18, 2015) / За заг. ред. Л. В. Засекіної, А. В. Кульчицької. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2015. – С. 155–157.
22. Коць М. Психологічні особливості уваги молодших школярів з вадами мовлення / М. Коць, Н. Мазурик // Актуальні проблеми соціалізації особистості : матеріали II науково-практичного семінару (20 травня 2015 р.) / за заг. ред. Л. В. Засекіної. – Луцьк : ПП Іванюк В. П. – С. 38–40.
23. Коць М. Психологічні особливості пам'яті дітей молодшого шкільного віку з вадами мовлення / М. Коць, В. Плейтух // Актуальні проблеми соціалізації особистості : матеріали II науково-практичного семінару (20 травня 2015 р.) / за заг. ред. Л. В. Засекіної. – Луцьк : ПП Іванюк В. П. – С. 55–58.
24. Леонгард К. Акцентуированные личности : пер. с нем / К. Леонгард. – К. : Вища шк., 1981. – 392 с.
25. Лэндрет Г. Л. Игровая терапия: искусство отношений / Г. Л. Лэндрет. – М. : Междунар. педаг. академия, 1994. – 299 с.
26. Лютова Е. К. Тренинг эффективного взаимодействия с детьми / Е. К. Лютова, Г. Б. Мошна. – СПб : ООО Речь, 2001. – 190 с.
27. Максимова Н. Ю. Психологічна профілактика вживання підлітками алкоголю та наркотиків / Н. Ю. Максимова. – К.: ВШОЛ, 1997. – 208 с.
28. Пеша І. В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (проблеми реформування) / І. В. Пеша. – К. : Логос, 2000. – 87 с.
29. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А. Й. Капської, І. М. Мінчук, С. В. Товстоухової. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. – 260 с.
30. Слот В. Методика работы с детьми «группы риска» / В. Слот, Х. Спаниард, Т. И. Шульга. – М. : УРАО, 1999. – 84 с.
31. Соціальна робота з підлітками та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи. – К. : УДЦССМ, 2000. – 275 с.

12. Питання підготовки до заліку

1. Поясніть предмет вивчення патогенези особистості, її завдання та значення.
2. Розкрийте суть психічної патології.
3. Поясніть зв'язок патопсихології з іншими науками.
4. Охарактеризуйте розлади відчуттів.
5. Охарактеризуйте розлади сприймання.
6. Охарактеризуйте розлади уваги.
7. Охарактеризуйте розлади мислення.
8. Охарактеризуйте розлади інтелекту.
9. Охарактеризуйте розлади мовлення.
10. Охарактеризуйте розлади емоційної сфери.
11. Охарактеризуйте розлади волі.
12. Охарактеризуйте розлади пам'яті.
13. Дайте загальну характеристику свідомості, ознак порушень свідомості та самосвідомості.
14. Дайте порівняльну характеристику основних розладів свідомості.
15. Охарактеризуйте основні розлади самосвідомості.
16. Поясніть суть порушення опосередкованості та ієрархії мотивів особистості.
17. Поясніть суть розладу особистості: порушення смислоутворення та підконтрольності поведінки.
18. Розкрийте суть девіантної поведінки та назвіть її основні види.
19. Розкрийте суть делінквентної поведінки.
20. Розкрийте суть адиктивної поведінки.
21. Розкрийте суть патохарактерологічного типу девіантної поведінки.
22. Розкрийте суть психопатологічного типу девіантної поведінки.
23. Розкрийте суть девіацій, обумовлених гіперздібностями людини.
24. Назвіть основні форми вияву девіантної поведінки.
25. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: агресія, аутоагресія (суїцидальна поведінка).
26. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: зловживання речовинами, які викликають стани зміненої психічної діяльності (алкоголізація, наркотизація, тютюнопаління...).
27. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: порушення харчової поведінки (переїдання, голодування).
28. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: аномалії сексуальної поведінки (девіації і перверзії).
29. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: надцінні психологічні захоплення («трудоголізм», гемблінг, колекціонування, «параноя здоров'я», фанатизм—релігійний, спортивний, музичний та ін.).
30. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: надцінні психопатологічні захоплення («філософістська інтоксикація», сутяжництво і кверулянство, різновиди маній — клептоманія, дромоманія тощо).
31. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: характерологічні і патохарактерологічні реакції (емансипації, групування, опозиції та ін.).
32. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: комунікативні девіації (аутизм, гіперкомунікативність, конформізм, псевдологія, нарцисична поведінка).
33. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: безморальна і аморальна поведінка, неестетична поведінка.
34. Опишіть психічні порушення періоду новонародженості, немовляти і раннього дитинства.
35. Опишіть психічні порушення дошкільного і молодшого шкільного віку.
36. Опишіть психічні порушення підліткового віку.

37. Опишіть психічні порушення осіб зрілого та похилого віку.
38. Поясніть принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей.
39. Поясніть значення даних про порушення розвитку дитини в оптимізації навчально-виховного процесу.
40. Розкрийте особливості дослідження психічних процесів і станів у дітей.
41. Дайте загальну характеристику методів дослідження відхилень в особистісному розвитку дітей.
42. Розкрийте мету та принципи консультативно-коригуючої роботи.
43. Розкрийте суть та специфіку застосування індивідуальної та групової психологічної корекції.
44. Опишіть види психокоригуючої допомоги при порушеннях розвитку.
45. Розкрийте суть та специфіку застосування психотерапії.
46. Поясніть суть та значення зміни соціальної ситуації розвитку дитини.
47. Поясніть суть та значення зміни системи різнобічного оцінювання як засобу психолого-педагогічної корекції особистісного розвитку підлітка.
48. Поясніть суть та значення оптимізації соціальної ситуації розвитку дитини шляхом диференціювання навчання.
49. Поясніть суть та значення ранньої професійної орієнтації як пошуку сфери самоствердження підлітка.
50. Розкрийте мету і завдання спеціальних навчальних закладів для дітей із відхиленнями у психофізичному розвитку та поведінці.
51. Поясніть суть функціонування відкритих спеціальних навчальних закладів для дітей із відхиленнями у розвитку.
52. Поясніть суть функціонування закритих спеціальних навчальних закладів для неповнолітніх із відхиленнями у поведінці.
53. Охарактеризуйте проблеми та перспективи організації спеціальних форм навчання й виховання дітей із відхиленнями у розвитку та поведінці.
54. Коротко охарактеризуйте основні моделі психічної патології у зарубіжній психології.
55. Поясніть суть затримки психічного розвитку.
56. Поясніть суть розумової відсталості (олігофренії).
57. Поясніть суть специфічних розладів здібностей дитини до навчання: дислексія, дисграфія, дискалькулія.
58. Охарактеризуйте особливості епілепсії.
59. Охарактеризуйте особливості раннього дитячого аутизму.
60. Розкрийте психологічну сутність психопатій.
61. Поясніть поняття психічної травми.
62. Опишіть причини виникнення відхилень в особистісному розвитку.
63. Опишіть структуру первинного і вторинного дефектів: частковий і загальний характер порушень психічного розвитку, порушення міжфункціональної взаємодії.
64. Доведіть наявність залежності дисгармонійного розвитку від порушень емоційної регуляції.
65. Опишіть психологічні особливості та внутрішньо-особистісний конфлікт при неврозах.
66. Доведіть, що порушення взаємин дитини і дорослого є першоджерелом соціальної дезадаптації.
67. Опишіть новоутворення у структурі особистості дитини, які перешкоджають процесу соціалізації.
68. Розкрийте типологію соціально-дезадаптованої поведінки.
69. Поясніть суть адиктивної і делінквентної поведінки як крайніх форм соціальної дезадаптації.
70. Поясніть причини виникнення асоціальних угруповань.
71. Поясніть специфіку вживання алкоголю і наркотиків у підлітковому віці.
72. Розкрийте роль неправильного сімейного виховання у виникненні адиктивної поведінки у підлітків.

73. Опишіть динаміку зловживання психотропними речовинами у підлітковому віці.
74. Опишіть соціальну ситуацію розвитку дитини в алкогольній сім'ї.
75. Поясніть типи реакцій дітей на алкогольну ситуацію у сім'ї.